

Ковальчук Т.*

КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Культурний вимір Євросередземноморської політики полягає у намаганні Євросоюзу створити культурний простір у Середземномор'ї, експортувати європейські цінності у сусідні арабо-мусульманські держави, здійснити пошук ефективного інструменту, який допоможе циркуляцією ідей, цінностей та продуктів культури на середземноморському просторі.

Мотивом участі у діяльності середземноморської політики є також бажання ЄС надати культурну підтримку процесу політичної інтеграції та наповнити новим змістом європейський проект. При цьому також йде мова про те, щоб розібратися із власним відношенням до релігії, держави і прав людини. На цьому шляху вже зроблено досить багато. Збільшилась мобільність діячів культури та мистецтва, утворились структурні мережі, розширився обмін інформацією, стало більш інтенсивнішим університетське співробітництво, поставлене питання щодо реформах у сфері освіти.

До середини 1990-х років середземноморська політика стала одним із пріоритетних напрямків діяльності ЄС. Барселонський процес, тобто розгортання співробітництва держав-членів ЄС з так званими «третіми» середземноморськими країнами (Північною Африкою та Близьким Сходом), нині є суттєвим фактором, що впливає на систему міжнародних відносин в обширному регіоні на зламі трьох континентів – Європи, Азії та Африки.

Необхідність ЄС включити у спектр своєї діяльності середземноморський напрям обумовлена низкою причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До числа об'єктивних причин слід віднести, перш за все, географічне і пов'язане з цим геополітичне становище Середземномор'я. Із цього витікає роль Середземномор'я для безпеки європейського континенту, для його економічного розвитку та соціальної стабільності.

Середземноморська політика ЄС бере свій початок з 1950-х років, коли європейські держави, які встали на шлях організаційного зближення та інтеграції, опинились перед лицем розпаду колоніальних імперій і шукали нові форми взаємовідносин зі своїми колишніми колоніями.

Римським договором 1957 р. були сформульовані основні цілі й завдання ЄС у Середземноморському регіоні, закладені основи програми дій у середземноморському напрямку, закладений стимул зростання активності держав-членів ЄС у Середземноморському регіоні. По суті, підписання Римського договору стало першим етапом на довгому шляху розвитку процесу євросередземноморського співробітництва.

Однак перші угоди з країнами Південного Середземномор'я (з Марокко та Тунісом) були підписані лише у 1969 році. За ними послідували угоди з Мальтою у 1970 р. та Кіпром у 1972 р. У 1975 р. ЄС підписує угоду про співробітництво з Ізраїлем. У 1970-ті роки заключається ціла низка угод з Марокко, Алжиром, Тунісом, Єгиптом, Йорданією, Ліваном.

* аспірант кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Яковенко Н.Л.

ном та Сирією, які власне і заклали основи політики ЄС по інтеграції регіону із Співтовариством.

Новий етап припадає на 1980-ті роки, коли у 1979 р. був підписаний договір стосовно членства Греції в ЄЕС, який набрав чинності 1 січня 1981 року, 12 червня 1985 р. був підписаний договір про членство з Іспанією та Португалією, який вступив у силу в 1986 р. Тим самим, майже все Північне Середземномор'я ввійшло до структури ЄС. Виник фактор, що спричиняв все більший вплив на середземноморську політику ЄС, в якому виник блок країн Північного Середземномор'я, які мали суттєві інтереси у Середземноморському регіоні. Можна вважати, що відбулась своєрідна реструктуризація середземноморського геополітичного простору, а відносини між його північною та південною частинами набули нової якості.

Основні контури нинішньої середземноморської політики ЄС були викладені у Маастрихтському договорі, який сприяв зростанню активності ЄС у середземноморському напрямку. Підтримка курсу середземноморської політики була також надана на зустрічах керівників ЄС у 1994 р. (Корфу та Ессен) і у 1995 р. (Канни).

Однак наймасштабнішою акцією по просуванню ЄС у Середземноморському регіоні стала Євро-середземноморська конференція у Барселоні (27-28 листопада 1996 р.) Декларація, яка була прийнята на цій конференції зафіксувала новий, більш високий рівень відносин. Ці відносини віднині стали називатись «євро-середземноморським партнерством», яке було засноване через укріплення політичного діалогу на регулярній основі, розвиток економічного і фінансового співробітництва, але найбільш наголос робився саме на соціальний та культурний виміри. Одночасно Декларація була і робочою програмою для реалізації великих проектів, головним з яких являється створення у Середземномор'ї до 2010 року зони вільної торгівлі. Низка важливих заходів була проведена і для реалізації барселонських рішень у сфері культури та туризму.

У своїх програмних документах Європейська Комісія окреслює становище дванадцяти країн на південь і схід від Середземного моря, — від Марокко до Туреччини. Передбачається, що внаслідок демографічного спалаху населення цих країн може досягти у 2025 році величини сьогоденного населення Європейського Союзу.

У перспективі очікується зростання імміграційного тиску на Європу, подальше хаотичне нагромадження населення у великих міських центрах, великий розрив між потенціалами розвитку в африканських середземноморських країнах та приморських країнах Близького Сходу. Звідси постає необхідність провадити співробітництво з метою відкриття цим країнам доступу до європейського єдиного ринку.

Таким чином, Середземномор'я завжди було унікальною системою, областю контактів культур і різних народів. Незважаючи на великі відмінності — економічні, інституційні, політичні, релігійні, — залишені XIX століттям між країнами, прилеглими до моря з обох берегів, XIX століття принесло певну надію: надію на відновлення європейсько-середземноморського діалогу.

Для Європейського Союзу важливо розвивати середземноморські відносини у трьох стратегічних напрямках: по-перше, застосовувати потужний економічний потенціал і політичну відповідальність, - адже ЄС поступово стає наднаціональним суб'єктом, який спирається на надзвичайне культурне багатство, успадковане від минулого; по-друге, розвивати потенціал регіональної економічної інтеграції, потреба в якій випливає з відмінностей у рівні розвитку вартості продукції, — усе ще помітних слідів довгої історії культурного співіснування; по-третє, підтримувати взаємну зацікавленість країн Європи і Африки, прилеглих до Середземного моря, у піднесенні ролі Середземномор'я як вузлової області міжконтинентальних відносин, що зазнає стрімкого розвитку в епоху глобалізації. Тому так важливо сьогодні подбати про відродження Середземномор'я в культурному плані і про його стратегічні можливості.